

RESSENYA A ABULAFIA, DAVID. *LA GUERRA DE LOS DOSCIENTOS AÑOS: ARAGÓN, ANJOU Y LA LUCHA POR EL MEDITERRÁNEO* (TRAD. DAVID LEÓN GÓMEZ), BARCELONA, PASADO & PRESENTE, 2017. 349 pp. ISBN: 978-84-994950-0

REVIEW TO ABULAFIA, DAVID. *LA GUERRA DE LOS DOSCIENTOS AÑOS: ARAGÓN, ANJOU Y LA LUCHA POR EL MEDITERRÁNEO* (TRAD. DAVID LEÓN GÓMEZ), BARCELONA, PASADO & PRESENTE, 2017. 349 pp. ISBN: 978-84-994950-0

ANTONIO SAVAL GREGORI
antonio2@alumni.uv.es

Universitat de València

A principis de 2017, l'editorial espanyola Pasado & Presente posà a l'abast del públic la traducció al castellà de *The Western Mediterranean Kingdoms, 1200-1500: The Struggle for Dominion*, obra de David Abulafia publicada l'any 1997 per l'editorial britànica Longman dins la col·lecció *The Medieval World*. Tothom advertirà que, originalment, aquesta obra fou publicada fa vint anys.

David Abulafia (Twickenham, 1949) és un historiador anglès d'ascendència sefardita, catedràtic en Història de la Mediterrània a la University of Cambridge i soci del Gonville and Caius College des del 1974. Especialista en història mediterrània medieval, dins d'aquest camp destaquen les

seues aportacions a propòsit del comerç mediterrani medieval, el regne de Nàpols quatrecentista i la trobada de religions a la península ibèrica i Sicília durant l'Edat Mitjana. Entre les seues obres més importants cal destacar: *Frederick II. A medieval emperor* (1988), *The Discovery of Mankind: Atlantic Encounters in the Age of Columbus* (2000) i *The Great Sea: a human history of the Mediterranean* (2011).

El present llibre és un estudi sobre les guerres que mantenen les cases d'Aragó, Anjou i llurs respectius successors a través de la Mediterrània entre finals del segle XIII i principis del XVI. L'epicentre d'aquest conflicte és la «qüestió siciliana», o siga, la lluita pel tron sicilià. L'anomenada «qüestió siciliana» arrossega a papes, emperadors i prínceps d'origen francès i ibèric al camp de batalla entre la mort de Guillem II de Sicília, el 1189, i la incorporació del regne de Nàpols a la Corona d'Aragó, el 1503. Altrament, aleshores la Mediterrània occidental és el camp de batalla no solament de dinasties, sinó també de mercaders i religions.

Aquesta és una obra d'història política, disciplina historiogràfica caiguda en desgràcia en altres temps, sobretot entre els autors de l'escola dels *Annales*. Més enllà de la història politicomilitar i institucional, avui la història política gaudeix de noves perspectives i objectius. Encara que l'alta política siga la matèria privilegiada d'aquest estudi, Abulafia fa un exercici interdisciplinari a l'utilitzar també plantejaments econòmics, socials i biogràfics. El resultat és una visió multidimensional sobre els canvis ocorreguts a la Mediterrània occidental durant la Baixa Edat Mitjana.

El text en qüestió està dividit en tres parts ben diferenciades: la «Primera parte: los retos del siglo XIII», la «Segunda parte: la crisis del siglo XIV» i la «Tercera parte: las victorias del siglo XV». La primera part analitza els orígens d'aquell conflicte i dels seus protagonistes, repassant la història del regne de Sicília i la Corona d'Aragó des de les seues respectives fundacions fins al 1285. La segona part examina els èxits i contratemps de les cases d'Aragó i d'Anjou entre finals del segle XIII i la mort de Martí l'Humà, posant especial interès en l'expansió marítima de la Corona d'Aragó al llarg del segle XIV. La tercera part estudia les connexions existents entre el regne de Nàpols i la Corona d'Aragó al llarg del segle XV. La idea principal de l'autor és establir les connexions existents entre les decisions adoptades en les altes esferes del govern i els canvis ocorreguts en el conjunt de la societat.

Amb la idea d'explicar els orígens d'aquell conflicte i dels seus protagonistes, Abulafia analitza la història del regne de Sicília des de la primerenca arribada dels aventurers normands en el segle XI al sud de la península itàlica i la unió dinàstica d'Aragó i Barcelona a mitjans del XII. L'expansió de la Cristiandat Llatina en aquest període amplia el contacte entre cristians, musulmans i jueus a la Mediterrània occidental. Açò és un vertader problema per als monarques catalanoaragonesos i sicilians, en tant que han de conciliar les respectives monarquies cristianes amb el fet de governar sobre un bon nombre de població musulmana i jueva. Tal i com assenyala l'historiador britànic, aquesta qüestió es convertirà en un aspecte polític important a la ribera nord i les grans illes de la Mediterrània occidental durant la Baixa Edat Mitjana. La solució «dura» consisteix a expulsar-los, la «duríssima» a esclavitzar-los i la «tolerant» a permetre'ls practicar la seua fe, sempre que respecten

una sèrie de limitacions. En un altre ordre de coses, la conquesta de Sicília en 1282 per Pere III d'Aragó contrasta amb la fulminant caiguda de Carles d'Anjou. La revolta de les Vespres Sicilianes i la consegüent intervenció catalanoaragonesa arruïnen el megalòman projecte mediterrani de Carles d'Anjou. D'acord amb l'autor, la tendència a intervenir confusament ací i allà és un dels grans defectes d'aquest monarca. Carles d'Anjou es deixa portar per la sensació d'haver conquerit un regne de riqueses fabuloses que li brinda el punt de partida perfecte des d'on ampliar la seua àrea d'influència a través de la Mediterrània. Seguint aquest costum, xoca constantment amb la casa d'Aragó per qüestions com el domini de Provença, Sardenya, Tunis i Sicília.

A continuació, Abulafia examina l'evolució seguida pels contendents al llarg del segle XIV, des de les etapes finals de la Guerra del Vespro fins a l'arribada de la dinastia Trastàmara al tron de la Corona d'Aragó, arran del Compromís de Casp, el 1410. En aquesta època hi ha dos regnes de Sicília –el regne de Nàpols i el regne de Sicília-Trinàcria– competint a l'hora d'exercir llur influència sobre els afers de la península itàlica, i un d'ells, el peninsular, tracta d'absorbir al seu rival insular. Així mateix, cal afegir les guerres subsidiàries entre les faccions proangevines i proaragoneses de la Grècia franca. Abulafia recalca que l'estat de guerra quasi permanent deteriora de manera notable els recursos dels combatents, fet que suposa una major dependència d'aquests respecte a la poderosa noblesa regional i el crèdit estranger. A aquestes dificultats s'han d'afegir els efectes devastadors de la guerra i la pesta negra en l'economia de la regió. Per tant, a finals de segle ambdós regnes de Sicília estan sumits en el caos. A Sicília, la recuperació rep l'estímul de l'arribada de la branca major de la casa d'Aragó a finals d'etapa. Al continent, els enfrontaments en el si de la dinastia angevina dificulten la tornada a la normalitat. Entretant, segons aquest estudi, els monarques de la Corona d'Aragó comencen a articular un projecte de cohesió política i econòmica a través de la Mediterrània. L'objectiu és unir tots els territoris dominats per la casa d'Aragó –els dominis de la península ibèrica, Mallorca i Sicília– sota l'autoritat d'un sol sobirà. Primerament, la conquesta de Mallorca a mitjans del segle XIV, enforteix la influència catalana a la Mediterrània occidental, car la seua localització a mitjan camí de la península ibèrica i Sardenya és de gran valor estratègic. En segon lloc, l'annexió de Sicília a finals de segle suposa la reapertura dels mercats insulars al capital català. En canvi, Sardenya és un os dur de rosegat que arrossega els aragonesos a amargues guerres amb Gènova i el Jutjat d'Arborea. En aquest sentit, es recorda la necessitat crònica que pateix la monarquia catalanoaragonesa a l'hora fer-se amb els recursos econòmics suficients per a contrarestar la preponderància de la noblesa i les ciutats en l'agenda política de la corona.

Finalment, Abulafia estudia la història del regne de Nàpols i la Corona d'Aragó al llarg del segle XV, fins la reincorporació de Nàpols als dominis del rei d'Aragó en 1503. Alfons V d'Aragó crea el marc geopolític mediterrani en el que governaran els seus successors, com Ferran II d'Aragó o l'emperador germànic Carles V. La conquesta del regne de Nàpols acaba en 1442, després de més de vint anys de campanya. Una vegada establert de manera definitiva al sud de la península itàlica, aquell monarca comença a idear plans més ambiciosos al nord de la Península, els Balcans i la Mediterrània oriental, prosseguint els programes angevins. Aquest estudi constata que la continuïtat

en política exterior al llarg dels segles és un tret distintiu del sud de la península itàlica. A la mort de Renat d'Anjou, el 1484, Carles VIII de França conquesta Lorena, Bar, Anjou i Provença, heretant l'aspiració angevina als regnes de Nàpols i Jerusalem. La invasió francesa de 1494-1495 aplanava el camí per a la incorporació definitiva del regne de Nàpols a la Corona d'Aragó en 1503. Sempre s'ha vist el segle XV com un període de decadència econòmica, encara que en els nostres dies es parla més de reestructuració del sistema que de decadència. És cert que la xarxa comercial de la Corona d'Aragó sofreix, entre 1462 i 1472, una greu recessió. Però, amb tot, els mercaders catalans es recuperen una vegada superada la guerra civil catalana. L'autor subratlla l'efecte regenerador que té la conquesta de Nàpols en l'economia de la Corona d'Aragó. Els mercaders catalans ràpidament es fan amb les regnes de l'economia del sud de la península itàlica, estímulant l'intercanvi de mercaderies entre les diverses regions de la Mediterrània occidental. Igualment, esmenta l'efecte regenerador que tenen en l'economia del sud de la península itàlica i l'illa de Sicília la recuperació demogràfica i la instauració d'una pau duradora.

En definitiva, Abulafia aconsegueix establir-hi les connexions existents entre els canvis ocorreguts en el conjunt de la societat i les decisions adoptades en les altes esferes del govern. Per altra banda, la present obra és de gran necessitat pel que fa a la història de l'alta política, i hom creu que es tracta de l'única monografia que ofereix una visió de conjunt sobre la «qüestió siciliana» i llurs protagonistes durant la Baixa Edat Mitjana. A més, cal advertir la importància d'una història baixmedieval italiana més enllà dels pròspers estats del nord, així com la d'una història baixmedieval espanyola no solament centrada en la gran potència castellana. Singular menció mereix l'interessant llistat de publicacions escrites en anglès, francès i alemany entre 1998 i 2016 que apareix a les primeres pàgines.